

Praktyka i staż jako krok do rozwoju kariery zawodowej

Internship and traineeship as a step to career development

Marta Tuchółka, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy

STRESZCZENIE

W Polsce coraz więcej przedsiębiorstw wymaga nie tylko wiedzy teoretycznej, lecz także doświadczenia. Firmy organizują praktyki oraz staże w celu poznania specyfiki danej branży, jak również pozyskania nowych pracowników. Poniższy artykuł prezentuje informacje dotyczące praktyk oraz staży. Celem artykułu jest przedstawienie pracodawców, którzy wspierają młodych ludzi w nabywaniu wiedzy praktycznej oraz rozwijaniu umiejętności w trakcie pracy.

Słowa kluczowe: praktyki, staż, rozwój osobisty.

In Poland, more and more enterprises require not only theoretical knowledge, but also experience. Firms are organizing internships and traineeships in order to know the specifics of the industry as well as recruit new employees. The following article presents information about the internships and traineeships. This paper aims to present employers who support young people to acquire practical knowledge and developing skills while working.

Keywords: internship, traineeship, personal development.

ABSTRACT

Wstęp

Według Ustawy z dnia 17 lipca 2009 roku o praktykach absolwenckich oraz Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2010 roku obowiązkowe jest odbycie praktyk dla studentów oraz uczniów szkół średnich. Absolwenci szkół wyższych cały czas borykają się z bezrobociem lub pracą nie w swoim zawodzie. Większość młodych ludzi podejmuje się praktyk oraz staży, aby zdobyć doświadczenie, pogłębić dotychczasową wiedzę, a przede wszystkim przedstawić swoją osobę pracodawcy z jak najlepszej strony w celu nawiązania dalszej współpracy.

Z powyższej ustawy i rozporządzenia wynika, że zazwyczaj praktyki trwają od jednego do trzech miesięcy, pozwalają poznać całą strukturę organizacyjną oraz zdobyć doświadczenie w kilku działach firmy. Najkorzystniejszą propozycją pracodawców dla młodych ludzi jest płatny staż (z powodu wynagrodzenia), jak również rozmaitych benefitów między innymi karnetów sportowych. Okres trwania stażu wynosi od jednego miesiąca do roku, a często pracodawca zapewnia stałe zatrudnienie po jego odbyciu. Ten okres czasu pozwala doskonale wdrożyć osobę do danej firmy, która zaznajomi się z obowiązującymi zasadami oraz ze swoimi obowiązkami.

Jednym z najczęściej wykorzystywanych sposobów znalezienia praktyk oraz stażu jest Internet. Portale internetowe cieszą się największym zainteresowaniem wśród młodych ludzi, ze względu na łatwość wyszukiwania ofert, szyb-

kość i możliwość natychmiastowego wysłania CV oraz listu motywacyjnego. Młode osoby korzystają z organizowanych w danym mieście targów pracy czy dni karier. Pracodawcy promują swoją firmę, opisują działalność firmy oraz proponują różne formy pracy: praktyki, staże oraz stałą pracę.

Kariera zawodowa

Kariera zawodowa najczęściej jest utożsamiana z osiągnięciem po kolei szczebli awansu zawodowego, najczęściej powiązane z pracą i osiągnięciem coraz wyższego stanowiska, między innymi w instytucji czy przedsiębiorstwie. W innym ujęciu, kariera pojmowana jest jako osiągnięcie wyższych pozycji społecznych, naukowych czy zawodowych (Minta 2014).

Pracodawcy zatrudniając praktykantów oraz stażystów deklarują, jakie czynniki brane są pod uwagę przy rekrutacji. Stanowiska przeznaczone dla studentów wymagają najczęściej wysoko rozwiniętych kompetencji miękkich, jak również otwartości na nowe zadania (Buczowska 2014). „Kształtowanie umiejętności planowania kariery przez młodzież szkół różnych typów i poziomów jest najważniejszym zadaniem wielu instytucji rynku pracy” (Lelińska 2006: 13). Główną instytucją kształtującą kompetencje jest szkolnictwo, które pozwala zdobyć wiedzę teoretyczną, aby w późniejszym okresie przeobrazić ją w wiedzę praktyczną. Praktyki oraz staże pozwalają nadać tor ścieżki kariery zawodowej.

Nowelizacja odbycia praktyk studenckich

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego wprowadziło zmiany dotyczące praktyk studenckich publikując ulotkę pt. „Jak znaleźć dobrego pracodawcę” (http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2014_11/c6366e3a52da7e4e074bf10cd2077833.pdf 2016). Od dnia 1 października 2014 roku studenci powinni być lepiej przygotowani do wejścia na rynek pracy, studia będą ściślej powiązane ze środowiskiem pracy, zostały wprowadzone trzymiesięczne praktyki na studiach o profilu praktycznym oraz zwiększenie współpracy pomiędzy szkołą wyższą a przedsiębiorstwami w zakresie badawczym, praktycznym oraz dydaktycznym.

Zmiany nastąpiły po wystąpieniu wielu skarg pracodawców na niedostateczne przygotowanie absolwentów do pracy oraz studentów – na zbyt małą ilość ofert pracy w ich zawodzie. Dlatego głównym celem praktyk ma być uzupełnienie wiedzy zdobywanej podczas studiów oraz przygotowanie do wejścia na rynek.

Program Polskich Ram Jakości Staży i Praktyk

Program Polskich Ram Jakości Staży i Praktyk to pierwsza podjęta w państwie inicjatywa, która ma służyć wyznaczeniu najwyższych standardów w obszarze realizacji praktyk i staży. Osią Programu są Polskie Ramy Jakości Staży i Praktyk, czyli zbiór norm i standardów dotyczących realizacji wysokiej jakości programów staży i praktyk w przedsiębiorstwach, wypracowany przy udziale kilkudziesięciu organizacji zrzeszonych w Polskim Stowarzyszeniu Zarządzania Kadrami (www.stazeipraktiki.pl/program 2016). Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej są honorowymi patronatami tego programu. Program skierowany jest do uczniów i studentów, którzy zamierzają rozpocząć karierę zawodową u pracodawców, oferujących wysokiej jakości praktyki i staże oraz do pracodawców, którzy są zainteresowani odpowiednią weryfikacją prowadzonych praktyk i staży. Wybór wysokiej jakości staży i praktyk to okazja do poznania branży przyszłego pracodawcy oraz szansa na zdobycie odpowiedniej wiedzy, umiejętności i kompetencji niezbędnych na rynku pracy.

Wszystkie miejsca praktyk oraz staży ujęte w niniejszym w artykule spełniają Polskie Ramy Jakości Staży i Praktyk w związku z tym zostaną opisane. Pierwszą czynnością pracodawcy jest przygotowanie do realizacji programu oraz rekrutacja kandydatów na wybrane stanowiska. Kolejnym

krokiem jest ustalenie celów edukacyjnych, zakresu edukacyjnego oraz podpisanie umowy (określenie czasu trwania, wynagrodzenia). Trzecią czynnością jest stała opieka i mentoring dla praktykantów i stażystów. Ostatnim elementem jest ocena odbytego programu – potwierdzenie pisemne o realizacji praktyk czy stażu oraz wystawienie oceny.

Oferty praktyk w wybranych instytucjach

Ze sprawozdania ogłoszonego przez Szefa Służby Cywilnej wynika, że w 2015 roku 16 600 studentów odbyło praktykę w 1 500 urzędach i jednostkach administracji rządowej (<http://www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/nowe-miejsca-praktyk-dla-studentow.html> 2016). Aby wspierać studentów, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego po raz kolejny jest honorowym patronem edycji „Grasz o staż” a priorytetowym działaniem jest program „Studiujesz? Praktykuj!”. W tym roku przypadło już 21 wydanie tych inicjatyw, wspierających młodych na początku ich kariery na rynku pracy. Programy skierowane są do studentów i absolwentów, którzy nie ukończyli 30 roku życia. Projekty ułatwiają młodym ludziom rozpoczęcie płatnych, merytorycznych praktyk w cenionych przedsiębiorstwach, administracji publicznej i organizacjach pozarządowych. Praktyki mają głównie na celu udoskonalenie kompetencji zawodowych – myślenia analitycznego, pracy w zespole czy umiejętności poszukiwania niestandardowych rozwiązań.

Tabela 1. Aktualne informacje dotyczące praktyk w Urzędzie Statystycznym w Warszawie

Wydział / Ośrodek		Termin	Czas
Kadr i Szkolenia	1	8.08-5.09.2016 r.	120 h (20 dni)
Rejestrów	2	1-30.09.2016 r.	132 h (22 dni)
Badań Ankietowych	2	1-29.09.2016 r. 3-31.10.2016 r.	126 h (21 dni)
Statystyki Przedsiębiorstw Niefinansowych	2	1.09-31.10.2016 r.	172 h (43 dni)
Finansowo – Administracyjny	1	5.09-23.09.2016 r.	120 h (15 dni)
Informatyki	2	4.07-22.07.2016 r. 5.09-23.09.2016 r.	120 h (15 dni)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Warszawie www.warszawa.stat.gov.pl [22.07.2016].

W Polsce każdego roku jednostki administracji rządowej na swoich stronach internetowych ogłaszają nabór do programu praktyk studenckich. Urząd Statystyczny w Warszawie co roku poszukuje uczniów i studentów. W tabeli 1 zostały przedstawione informacje dotyczące praktyk w tym urzędzie.

W 2016 roku Urząd Statystyczny w Warszawie zaplanował praktyki dla dziesięciu osób. Osoby mogły odbyć praktyki w sześciu wydziałach urzędu, w różnych terminach. Średni okres praktyki wynosił ponad 22 dni, najkrótszy – 15 dni na wydziale Finansowo-Administracyjnym oraz Informatyki, natomiast najdłuższy – 43 dni w Ośrodku Statystyki Przedsiębiorstw Niefinansowych. Praktyki przeznaczone są wyłącznie dla studentów uczelni wyższych, którzy chcą zdobyć doświadczenie i wiedzę w danym wydziale lub ośrodku. Głównymi celami praktyk jest rozwój kompetencji społecznych (terminowość, rzetelność, umiejętność pracy w zespole), poznanie zasad działania systemów TERYT i aktualizacji rejestru ERGON, zapoznanie się ze sposobem funkcjonowania urzędu oraz fundamentalnymi przepisami prawnymi regulującymi działanie komórki organizacyjnej.

Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, wspierając rozwój młodych ludzi, umożliwia weryfikację umiejętności oraz nabytej wiedzy teoretycznej podczas nauki w szkole wyższej i również zaprasza studentów do odbycia praktyk. Czas trwania praktyk uzależniony jest od wyboru wydziału lub ośrodka przez studenta. Program praktyk odbywa się na wydziałach: Informatyki, Badań ankietowych, Organizacji, kadr i szkolenia, Ekonomicznym, Administracyjnym, Rejestrów oraz w ośrodkach: Badań i analiz rynku pracy, Metodologii badań rynku pracy, Kujawsko-Pomorskim ośrodku badań regionalnych (http://bydgoszcz.stat.gov.pl/files/gfx/bydgoszcz/pl/defaultstronaopisowa/1391/1/1/oferta_praktyk_i_stazy_studenckich_us_bydgoszcz.pdf 2016). Urząd zapewnia praktykantowi: stanowisko pracy oraz narzędzia i materiały niezbędne do realizacji praktyk, szkolenie BHP, opiekuna praktyk, dostęp do obowiązujących w urzędzie regulaminów, wzmocnienie praktycznych elementów nauczania oraz doświadczenie w pracy (www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/bydgosz/ASSETS_edu_stat_staze_i_praktyki_us_bdg.pdf 2016).

Staż w branży IT

Branża IT jest najszybciej rozwijającą się dziedziną na całym świecie. Z każdym kolejnym rokiem zwiększa się popyt na nowe, bardziej kompleksowe rozwiązania informatyczne. Jednym z głównych celów przedsiębiorstw jest optymalizacja całej organizacji, a do realizacji tego celu

potrzebne są usługi informatyczne. Wraz z rozwojem nowych technologii wzrasta zapotrzebowanie na pracowników z wykształceniem wyższym, znajomością przynajmniej kilku języków oraz wiedzą teoretyczną, którą podczas stażu przekształci się na doświadczenie.

Producent i dostawca nowoczesnych systemów informatycznych – firma Comarch – zaprasza studentów studiów informatycznych, ekonomicznych, administracyjnych i pokrewnych na praktyki oraz staż. W trakcie stażu studenci będą realizować projekty, współpracując w kilkuosobowych grupach. Wszystkie grupy będą miały przydzielonych swoich mentorów. Po ukończeniu stażu, każdy student otrzymuje certyfikat, a najlepszym studentom proponowana jest dalsza współpraca. Staż wakacyjny trwa od 1 lipca do 30 września, podczas którego jest zapewnione wynagrodzenie, pięciodniowy urlop oraz szansa na dalszą karierę w firmie Comarch. Program realizowany jest w dziesięciu miastach: Gdańsku, Gliwicach, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Warszawie oraz Wrocławiu (www.kariera.comarch.pl/staze-i-praktyki 2016).

Międzynarodową firmą z branży usług informatycznych jest firma Atos. Głównymi zadaniami firmy jest obsługa klientów z całego świata w zakresie usług transakcyjnych i konsultingowych, usług zarządzanych oraz integracji systemów. Czas trwania praktyk wynosi dwa miesiące i odbywa się w Bydgoszczy, Krakowie, Warszawie oraz we Wrocławiu (www.pl.atos.net/pl-pl/home/kariera/atos-szkoli-kandydatow.html 2016).

Firma Stanley Black & Decker jest producentem narzędzi ręcznych i przemysłowych, dostarczanych klientom. W trakcie okresu wakacyjnego firma poszukuje stażysty do zespołu IT helpdesk. Głównymi wymaganiami jest biegła znajomość języka angielskiego, studiowanie informatyki lub pokrewnego kierunku, zdolności analityczne, umiejętność rozwiązywania problemów, doskonałe zdolności interpersonalne oraz dostępność w pracy przynajmniej 20 godzin tygodniowo. W zamian firma oferuje elastyczne godziny pracy, zatrudnienie w oparciu o umowę zlecenie, pracę na nowoczesnym sprzęcie, możliwość zdobycia praktycznego doświadczenia poprzez stosowanie nowoczesnych technologii (www.pracuj.pl/praca/stazysta-do-zespołu-it-helpdesk-warszawa%2Coferta%2C4685553,oferta,4685553 2016).

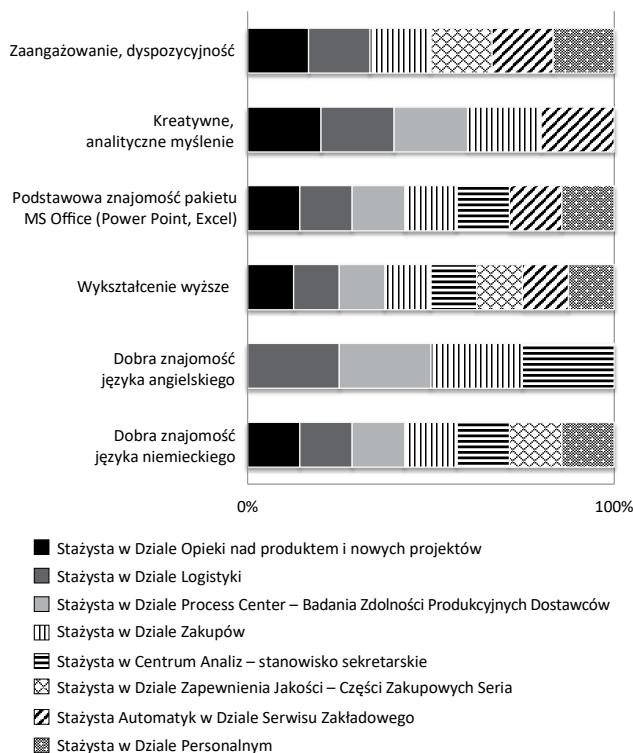
Staż w branży produkcyjnej

Jednym z przedsiębiorstw produkcyjnych oferujących staże dla młodych ludzi jest Volkswagen Poznań. Zakład zajmuje się produkcją samochodów w wielu wersjach i modelach Transportera T6, Caddy, Caddy Maxi, a niebawem

nową generacją Craftera. Według firmy, podstawą sukcesu jest dobry zespół, który opiera się na fachowości, zaangażowaniu oraz pasji pracowników. Aby realizować kolejne innowacje oraz zamówienia, należy poszukiwać nowych, młodych talentów. Co roku przedsiębiorstwo daje możliwość młodym osobom na rozwijanie się w danym obszarze.

W 2016 roku przedsiębiorstwo stworzyło osiem stanowisk stażowych dla studentów w różnych dziedzinach. Program stażowy zakłada dwuletni rozwój w wybranym dziale przez absolwenta studiów wyższych lub studenta ostatnich lat. Przez dwuletni okres stażu młoda osoba może cały czas podnosić swoje kwalifikacje zawodowe oraz prowadzić samodzielnie projekty. Wykres 1 przedstawia oczekiwane przez firmę kompetencje w danym dziale przedsiębiorstwa.

Wykres 1. Wymagane kompetencje w danym dziale firmy Volkswagen Poznań

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.volkswagen-poznan.pl/pl/oferty-pracy [15.07.2016].

Z analizy staży oferowanych przez firmę Volkswagen Poznań wynika, że trzema pożądanymi czynnikami są: dobra znajomość języka niemieckiego, wykształcenie wyższe oraz podstawowa znajomość pakietu MS Office. Od kandydatów na stanowiska stażystów oczekuje się również kreatywnego i analitycznego myślenia, zaangażowania, dyspozycyjności, inicjatywy własnej, odporności na stres oraz wysokiej kultury osobistej. Przedsiębiorstwo oferuje współpracującym między innymi pracę w jednym z największych

koncernów motoryzacyjnych i możliwość zdobycia cennego doświadczenia zawodowego.

Następnym przedsiębiorstwem oferującym staże dla studentów jest firma Nutricia zajmująca się żywnością dla niemowląt i dzieci w Polsce. Program staży jest doskonałą okazją do poznania procesów zachodzących w firmie, nawiązania nowych znajomości i kontynuacją zdobywania doświadczenia zawodowego.

Z uwagi na fakt, że firma Nutricia zatrudnia kilka tysięcy pracowników, chcąc cały czas udoskonalać swoje wyroby, poszukuje nowych pracowników z niestandardowymi pomysłami. Przedsiębiorstwo chcąc udoskonalać umiejętności młodych ludzi proponuje różne możliwości ich nabywania. Dostępne działy praktyk oraz zakres obowiązków obrazuje tabela 2.

Tabela 2. Charakterystyka działów praktyk firmy Nutricia

Dział	Zakres odpowiedzialności działu
Administracji i Biura Zarządu	Odpowiedzialny jest za przepływ informacji wewnątrz oraz zewnątrz przedsiębiorstwa i zapewnienie sprawnego funkcjonowanie biura
BHP	Zajmuje się systemem zarządzania bezpieczeństwem pracy oraz pracowników
Dystrybucji	Odpowiada za składowanie wyborów oraz zajmuje się ich logistyką
Exportu	Zajmuje się opracowaniem umów handlowych dotyczących eksportu
IT	Zajmuje się systemami informatycznymi oraz wspomaga pracę wszystkich działów przedsiębiorstwa
Księgowości	Zajmuje się prowadzeniem ewidencji księgowej oraz odpowiada za sprawozdawczość finansowo-podatkową przedsiębiorstwa
Rozwoju Produktów	Odpowiada za tworzenie receptur wyrobów
Planowania i Zakupów Logistycznych	Odpowiada za poziom zapasów oraz sprawną działalność magazynu surowców i opakowań, zapewnia niezbędne surowce do produkcji
Produkcyjny	Odpowiada za wytwarzanie wyrobów
Techniczny	Odpowiada za inwestycje w przedsiębiorstwie, współpracuje z działem Utrzymania Ruchu
Utrzymania Ruchu	Odpowiada za nadzór technicznego stanu linii produkcyjnych
Zakupów	Odpowiada za zapewnienie surowców do produkcji, kontynuację współpracy z kontrahentami, dokonywanie zakupów do prawidłowego funkcjonowania całej organizacji
Zasobów Ludzkich	Zajmuje się szkoleniami i rozwojem pracowników, rekrutacją, polityką płac i świadczeń dodatkowych
Zapewnienia i Kontroli Jakości	Odpowiada za stałą kontrolę wszystkich produktów

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.nutricia.com.pl/kariera/staze-i-praktyki-w-opolu [15.07.2016].

Całoroczny program stażu jest skierowany do absolwentów oraz studentów ostatniego roku. Przedsiębiorstwo oferuje czternaście staży w wielu działach, jeden stażysta przypada na jeden dział. Ciekawą propozycją zakładu produkcyjnego jest możliwość, po zakończeniu stażu, uzyskania pomocy podczas pisania prac dyplomowych.

Kolejnym przedsiębiorstwem otwierającym nowe ścieżki rozwoju jest firma Nestlé. Letnie praktyki podzielone są na dwa programy: TEDP (ang. *Technology Engineering Development Program*) oraz BIP (ang. *Business Internship*). Program BIP jest przeznaczony dla studentów o kierunku ekonomicznym oraz pokrewnych. W trakcie programu student ma możliwość rozwoju w takich działach jak: HR, IT, finanse i rachunkowość, trade marketing, operacje łańcucha dostaw, logistyka oraz marketing. Program ten jest realizowany w trzech miejscowościach: Kaliszu, Nowej Wsi Wrocławskiej oraz Kargowie. Wraz z ciągłym zapotrzebowaniem na inżynierów, firma Nestlé stworzyła program dla nich. Młodzi inżynierowie mogą odbyć praktyki w sześciu działach: technicznym, implementacji i rozwoju nowych produktów, technologii, produkcji, zapewnienia jakości oraz inżynierii przemysłowej. Stażyści programu TEDP mają możliwość odbycia stażu w sześciu fabrykach: wafli w Kargowej k. Zielonej Góry, Nestlé Waters w Nałęczowie, lodów w Namysłowie k. Opola, Gerber w Rzeszowie, Purina w Nowej Wsi Wrocławskiej k. Wrocławia, Winiary w Kaliszu (www.nestle.pl/pl/jobs/program-praktyk-letnich/staze-i-praktyk-w-nestle 2016).

Cooper Standard Automotive jest wiodącym przedsiębiorstwem na rynku motoryzacyjnym zajmującym się produkcją materiałów od uszczelnień części karoserii samochodowych. Przedsiębiorstwo ma fabryki zlokalizowane w Piotrkowie Trybunalskim, Częstochowie, Bielsku Białej, Dzierżonowie oraz Myślenicach. W związku z rozwojem fabryki w Myślenicach prowadzony jest proces rekrutacyjny na stanowisko stażysty w dziale inżynieryjnym. Stażysta powinien być absolwentem lub studentem, biegle znać język angielski, sprawnie posługiwać się pakietem MS Office. Mile widziana jest u kandydata wiedza na temat procesów przetwórstwa tworzyw sztucznych. Firma oferuje ciekawą pracę w dynamicznie rozwijającej się branży, wynagrodzenie adekwatne do posiadanej wiedzy i kompetencji oraz dobrą atmosferę pracy w międzynarodowej firmie o ugruntowanej pozycji na rynku (www.pracuj.pl/praca/stazysta-w-dziale-inzynieryjnym-myslenice,oferta,4697290 2016).

Henkel zaprasza zaangażowanych studentów do możliwości poszerzenia dotychczasowej wiedzy oraz zdobycia praktycznego doświadczenia. Młodzi ludzie mogą w trakcie studiów odkryć technologię firmy. W trakcie wakacji przedsiębiorstwo poszukuje stażysty w dziale Category Management. Dział zarządzania kategoriami produktów ma na celu

implementację nowych produktów, wypracowanie strategii cenowej i asortymentowej. Henkel oferuje stażystom możliwość rozwoju zawodowego również w innych działach, takich jak sprzedaż czy marketing, pracę w pełnym wymiarze godzin, możliwość zdobycia doświadczenia oraz kompetencji związanych z funkcjonowaniem międzynarodowej firmy oraz uczestnictwo w międzydziałowych projektach (www.henkel.pl/kariera/studenci-absolwenci/staze 2016).

Podsumowanie

Praktyki oraz staże polegają zazwyczaj na bezpłatnym zdobywaniu wiedzy w wybranym przez ucznia lub studenta przedsiębiorstwie lub instytucji. Pełnią one bardzo ważną rolę w karierze zawodowej młodych ludzi.

Niezwykle istotnym czynnikiem mającym wpływ na zdobycie umiejętności jest wybór miejsca odbycia praktyk i staży. Warto sprawdzić czy wybór danego miejsca praktyk czy staży spełnia kryteria Programu Polskich Ram Jakości Staży i Praktyk.

W 2016 roku aż 16 600 studentów miało możliwość odbycia praktyk w urzędach i jednostkach rządowych na terenie całej Polski. Natomiast firmy z branży produkcyjnej poszukują około 10 osób na staż każdego roku. Z kolei staż w firmie informatycznej może odbyć około trzech osób.

Po przeanalizowaniu kilkunastu ofert praktyk i staży sformułowano następujące wnioski:

- Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego znacząco przyczynia się do rozwoju młodych osób organizując programy „Grasz o staż” oraz „Studiujesz? Praktykuj!”;
- przedsiębiorstwa chcąc dotrzeć do studentów wszystkich kierunków proponują staże i praktyki w wielu działach organizacji;
- najczęściej wymaganymi kompetencjami okazały się wykształcenie wyższe, dobra znajomość języka obcego oraz podstawowa znajomość pakietu MS Office.

Bibliografia

1. Buczkowska D., (2014) *Studia i co dalej? Jak bezkolizyjnie wejść na rynek pracy* [w:] Makuch M., (red.), *Współczesny rynek pracy – zatrudnienie i bezrobocie w XXI wieku*, Wrocław: Cedu Sp. z o.o. http://www.bydgoszcz.stat.gov.pl/files/gfx/bydgoszcz/pl/default-stronaopisowa/1391/1/1/oferta_praktyk_i_stazy_studenckich_us_bydgoszcz.pdf [22.07.2016].
2. <http://www.henkel.pl/kariera/studenci-absolwenci/staze> [22.07.2016].
3. <http://www.kariera.comarch.pl/staze-i-praktyki> [20.07.2016].
4. <http://www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/nowe-miejsca-praktyk-dla-studentow.html> [22.07.2016].

6. http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2014_11/c6366e3a52da-7e4e074bf10cd2077833.pdf [25.11.16].
7. <http://www.nauka.gov.pl/praktyki-w-mnismw> [20.07.16].
8. <http://www.nestle.pl/pl/jobs/program-praktyk-letnich/staze-i-praktyk-w-nestle>[22.07.16].
9. <http://www.nutricia.com.pl/kariera/staze-i-praktyki-w-opolu> [19.07.16].
10. <http://www.pl.atos.net/pl-pl/home/kariera/atos-szkoli-kandydatow.html> [20.07.16].
11. <http://www.pracuj.pl/praca/stazysta-do-zespolu-it-helpdesk-warszawa%2Coferta%2C4685553,oferta,4685553> [22.07.16].
12. <http://www.pracuj.pl/praca/stazysta-w-dziale-inzynieryjnym-myslenice,oferta,4697290> [23.07.16].
13. http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/bydgosz/ASSETS_edu_stat_staze_i_praktyki_usbdg.pdf [22.07.16].
14. <http://www.stazeipraktyki.pl/program>[20.07.16].
15. <http://www.volkswagen-poznan.pl/pl/oferty-pracy> [15.07.16].
16. Lelińska K., (2006) *Zawodownawstwo w planowaniu kariery*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.
17. Minta J., (2014) *Oblicza współczesnych karier w perspektywie poradowniczej*, Zielona Góra: Dyskursy Młodych Andragogów 15.
18. Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2010 roku w sprawie praktycznej nauki zawodu, Dz.U. 2010 nr 244, poz. 1626.
19. Ustawa z dnia 17 lipca 2009 roku o praktykach absolwenckich, Dz.U. 2009 nr 127, poz. 1052.
20. www.warszawa.stat.gov.pl/ [20.07.16]

